

Nr 280.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående förläggningsort för nytt kårartilleriregemente; given Stockholms slott den 8 maj 1942.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 maj 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler, efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet, fråga om förläggningsort för nytt kårartilleriregemente samt anför därvid följande:

I sitt den 12 januari 1942 avgivna betänkande med förslag till plan för organisationsarbetet inom försvarsväsendet (statens off. utredn. 1942: 1) föreslog 1941 års försvarsutredning (sid. 136 i betänkandet) upprättandet av ett nytt kårartilleriregemente, som lämpligen borde förläggas inom det nyskapade V. militärområdet. Utredningen ville för sin del föreslå, att regementet för-

lades till Örebro, där ett nytt kasernetablissemment borde uppföras, och benämndes Närkes artilleriregemente (A 9).

I yttrande över försvarsutredningens förslag i denna del uttalade *chefen för armén*, att Örebro syntes mindre lämpligt såsom förläggningsort för det föreslagna nya kårartilleriregementet och förordade, att regementet i stället förlades till Kristinehamn. Dess namn borde därvid bliva Bergslagens artilleriregemente.

Från *Karlskoga, Kristinehamn* och *Örebro* ingåvos framställningar rörande förläggningsorten för det föreslagna nya kårartilleriregementet.

1942 års försvarsberedning fann icke något att invända mot tanken att regementet — i stället för till Örebro — förlades till Kristinehamn eller annan ort inom V. militärområdet, exempelvis Filipstad eller Karlskoga.

Vid anmälan av föreliggande fråga i statsrådet den 27 mars 1942 i samband med hemställan om avlåtande av proposition till riksdagen angående den fortsatta utbyggnaden och organisationen av landets försvarskrafter (propositionen nr 210, sid. 237) biträdde jag försvarsutredningens förslag om upprättande av ett nytt kårartilleriregemente. I vad avsåge förläggningsort för regementet påginge, framhöll jag vidare, genom arméförvaltningens fortifikationsstyrelsens försorg närmare utredning, vars resultat borde kunna föreligga i så god tid, att slutligt förslag i ämnet kunde framläggas senare under riksdagen. Jag anhöll, att framdeles få efter slutförd utredning återkomma till denna fråga.

I propositionen den 24 april 1942 angående vissa kapitalinvesteringar i försvarsväsendets fastighetsfond föreslog jag Kungl. Maj:t att hos riksdagen äska medel för mötande av de under budgetåret 1942/43 uppkommande utgifterna för ifrågasatt förläggnings ordnande. Ett belopp av 2,000,000 kronor syntes för nämnda budgetår vara tillfyllest.

Sedan den nyssnämnda utredningen rörande förläggningsort för det nya kårartilleriregementet numera slutförts, anhåller jag att ånyo få underställa denna fråga Kungl. Maj:ts prövning.

1. Städernas framställningar m. m.

Kommitterade för Karlskoga stads drätselkammare hava i skrivelse den 12 mars 1942 hemställt, att det ifrågasatta nya kårartilleriregementet måtte förläggas till Karlskoga.

I skrivelsen framhålles, att staden torde äga företräde framför övriga i diskussionen kring olika förläggningsalternativ nämnda städer med hänsyn till möjligheten att erhålla centralt belägna och i övrigt ändamålsenliga markområden för kasernetablissemment samt övnings- och skjutfält. Två markområden borde härvidlag i första hand komma i betraktande. Det ena vore beläget å fastigheterna Kilsta och Karlberg i stadens ägo, belägna nordväst om stadens centrala del i omedelbar anslutning till den egentliga stadsbebyggelsen. Det andra området vore beläget omkring två kilometer söder om stadens centrala del mellan sjön Möckeln och allmänna vägen Karlskoga—Degerfors. Området befunne sig i enskild ägo.

Beträffande ordnande av skjutfält låge Karlskoga särskilt väl till, efter-

som ett enligt den militära sakkunskapen synnerligen lämpligt dylikt fält kunde anordnas å kronan tillhörig mark söder om och i anslutning till aktiebolaget Bofors skjutfält å Kilsbergen. Områdets västra gräns befunde sig på ett avstånd av omkring fem kilometer från stadens centrum, varigenom längre transporter från kasernerna till skjutfältet kunde undvikas, liksom även eljest erforderlig barackbebyggelse.

Eventuella invändningar mot Karlskoga ur luftskyddssynpunkt saknade större betydelse, då aktiebolaget Bofors fabriks-etablissemang låge på över fem kilometers avstånd från de för artilleriregementets förläggning ifrågasatta markområdena. Framförda erinringar mot Karlskoga ur trafikteknisk synpunkt och med hänsyn till läget på bostadsmarknaden därstädes vore ej heller av särskild vikt. Staden stöde sålunda genom normalspårig järnväg i förbindelse med stambanan Laxå—Charlottenberg. Beträffande bostadsfrågan åtog sig staden att svara för att erforderliga familjebostäder — omkring 100 — för regementets personal komme att stå till förfogande.

Staden saknade visserligen högre allmänt läroverk, men med hänsyn till stadens invånarantal torde vederbörande myndigheter näppeligen kunna motsätta sig, att ett dylikt inrättades därstädes.

Häruöver borde framhållas, att staten med hänsyn till Karlskogas på grund av den dit förlagda krigsindustrien stora konjunkturkänslighet borde sörja för att någon kompensation för de svårigheter, vari staden således komme att råka vid en lågkonjunktur, borde lämnas staden därigenom, att en institution sådan som ett regemente förlades till staden.

De förpliktelser Karlskoga stad vore villig ikläda sig, därest det nya artilleriregementet förlades till staden, sammanfattade staden på följande sätt:

1) kostnadsfri upplåtelse till kronan av mark intill 200 hektar eller alternativt utfästelse att bestrida kostnaderna för expropriation av motsvarande markområde i enskild ägo;

2) framdragande av ledningar för vatten, avlopp och elektrisk energi till blivande kasernområde utan kostnad för kronan; samt

3) garanti att cirka 100 familjebostäder funnes tillgängliga för regementets utom kasern bosatta personal.

Stadsfullmäktiges och drätselkammarens ordförande i Kristinehamn hava i skrivelse den 12 februari 1942 gjort framställning i syfte att det nya kårartilleriregementet måtte förläggas till staden.

I skrivelsen påpekas Kristinehamns fördelaktiga kommunikationsförhållanden med läge vid stambanan Laxå—Charlottenberg samt utgörande ändstation för Inlandsbanan. Staden ägde jämväl tillgång till djuphamn. — Ur militär övningssynpunkt vore stadens läge invid Väneren förmånligt; goda badmöjligheter funnes, varjämte för militära övningars bedrivande lämplig terräng kunde ställas till förfogande. — I staden funnes bland andra läroanstalter högre allmänt läroverk, varjämte länets landsting fattat principbeslut om förläggande av lasarett till staden. Staden ägde eget elektricitetsverk, vilket kunde erbjuda förmånliga taxor.

För förläggning av det nya regementet kunde tre områden ifrågakomma vid staden, å en skrivelsen bifogad karta betecknade respektive A, B och C. Området C, vilket helt befunde sig i stadens ägo, vore särskilt lämpligt. Området i fråga vore beläget väster om staden och bestode såväl av odlad mark som skogs- och hagmark. Järnvägsförbindelse kunde lätt anordnas till området, för vilket ändamål från tidigare järnvägsanläggning kvarlämnad terrassering lämpligen kunde komma till användning. — Tillgången på tomtmark för bostadsändamål vore god, bland annat funnes i det förordade om-

rådets närhet av staden ägd, delvis stadsplanerad och i övrigt under planläggning varande mark.

Vid en förläggning av det nya regementet till Kristinehamn vore staden villig att bidra till bästa möjliga lösning av förläggningsfrågan, främst genom tillhandahållande av erforderliga markområden.

Över föreliggande framställning från Kristinehamn har *arméförvaltningens fortifikationsstyrelse* den 24 februari 1942 avgivit utlåtande och därvid anfört följande:

Inspektören för artilleriet hade på order av chefen för armén verkställt vissa rekognosceringar beträffande förutsättningarna för ifrågasatt förläggning av det nya kårartilleriregementet till Kristinehamn, varvid tre i skrivelsen angivna alternativ, betecknade A, B och C, närmare undersökts. Alternativ C — vilket i remisshandlingarna förordats av Kristinehamns stad — hade därvid synts inspektören för artilleriet avgjort vara att föredraga. Detsamma omfattade endast mark, tillhörande Kristinehamns stad, belägen väster om staden vid Varnumsviken.

Genom fortifikationsstyrelsens försorg hade därefter berörda tre alternativ undersökts ur byggnadsteknisk synpunkt. Alternativen A och C hade därvid i angivna avseende befunnits lämpliga och ungefär likvärdiga för den avsedda bebyggelsen.

Med hänsyn till vad sålunda i ärendet framkommit syntes en eventuell förläggning av Närkes artilleriregemente till Kristinehamn vara möjlig.

Slutligen har *Örebro stads drätselkammare* i skrivelse den 6 mars 1942 framlagt vissa synpunkter beträffande stadens lämplighet såsom förläggningsort för det nya artilleriregementet.

Drätselkammaren har såsom allmänt omdöme framhållit, att en större stad i de flesta fall måste anses mera lämpad såsom förläggningsort för ett militärt förband än en mindre ort. Den större stadens ekonomiska resurser, tillgång på arbetskraft och sociala förmåner talade i denna riktning.

Till belysande härav har drätselkammaren närmare behandlat stadens industriella förutsättningar, bostadstillgång, undervisningsanstalter, fritidsmöjligheter, befolkningsförhållanden, skatteförhållanden och kommunikationer. I dessa avseenden torde få hänvisas till handlingarna i ärendet.

Avslutningsvis har drätselkammaren förklarat sig beredd att förorda, att staden kostnadsfritt skulle ställa de markområden till förfogande för det blivande kasernetablisementet, vilka ifrågasatts för sådant ändamål vid överläggningar med representanter för arméförvaltningens fortifikationsstyrelse.

2. Jämförande undersökning.

Genom remiss den 19 mars 1942 anbefalldes Kungl. Maj:t *arméförvaltningens tygdepartement och fortifikationsstyrelse* att med beaktande av vad i ärendet förekommit låta verkställa en jämförande undersökning rörande lämpligheten i olika hänseenden av att till respektive Karlskoga, Kristinehamn och Örebro förlägga det av 1941 års försvarsutredning föreslagna nya kårartilleriregementet samt att till Kungl. Maj:t, efter hörande jämväl av domänstyrelsen beträffande upplåtande till skjutfält av det av kommitterade inom Karlskoga drätselkammare ifrågasatta området, till Kungl. Maj:t in-

komma med sagda undersökning jämte det förslag, som i anledning därav kunde föranledas.

Till åttlydnad härav hava departementet och styrelsen den 24 april 1942 avgivit utlåtande i ärendet. Av utlåtandet och därvid fogade handlingar inhämtas följande:

Fortifikationsstyrelsen hade låtit företaga rekognoscering av de av respektive städer föreslagna områdena för att utröna dessas lämplighet ur byggnadssynpunkt såsom förläggingsplats för regementet. Rekognosceringarnas resultat innefattades i en den 10 april 1942 dagtecknad promemoria, varav framginge, att de undersökta områdena — alternativet C vid Kristinehamn, det omkring två kilometer söder om Karlskogas centrala del mellan sjön Möckeln och allmänna vägen Degerfors—Karlskoga belägna området samt ett av Örebro erbjudet område mellan Hallsbergsvägen och Svartån sydväst om den centrala staden — i avseende å byggnadskostnader men exklusive markkostnader syntes vara i stort sett likvärdiga.

Inom fortifikationsstyrelsen hade förhandlingar förts med representanter för de tre ifrågavarande städerna om de åtaganden städerna vore villiga att ikläda sig i form av marköverlåtelse m. m., därest regementet komme att förläggas till någondera av dem. Av från städerna inkomna svar inhämtades, att städerna vore villiga att träffa överenskommelser rörande markupplåtelse för förläggingsplats och övningsterräng, framdragande av ledningar för elektrisk kraft, vatten och avlopp samt garanterande av erforderligt antal bostadslägenheter.

Fortifikationsstyrelsen hade i ärendet samrått med chefen för armén och inspektören för artilleriet. *Chefen för armén* hade sammanfattat sina synpunkter i en den 20 april 1942 dagtecknad promemoria av i huvudsak följande innehåll:

1) Örebro vore underlägset Karlskoga och Kristinehamn ur militär övningssynpunkt. Området erbjöde icke tillräckligt omväxlande terräng och det stora avståndet till lämplig badplats vore en stor nackdel. Ur nu angivna synpunkter syntes Karlskoga och Kristinehamn fullt likvärdiga.

2) Kristinehamn vore överlägset Karlskoga med hänsyn till den mindre risken för luftangrepp, likvärdigt ur synpunkten av möjligheterna att anordna samövningar med närliggande förband (Värmlands regemente och Livregementets grenadjärer), överlägset med hänsyn till bostadstillgång, skolmöjligheter och möjligen även ur allmän trevnadssynpunkt.

3) Frågan om det nya artilleriregementets förläggning hade emellertid kommit i ett nytt läge på grund av förslaget att anordna ett artilleriskjutfält vid Bofors. Avståndet mellan Kristinehamn och detta skjutfält uppginge till omkring 30 kilometer, medan avståndet mellan området invid Möckeln vid Karlskoga och skjutfältet vore endast omkring 10 kilometer. Därest det föreslagna skjutfältet komme till stånd, syntes så starka skäl tala för en förläggning av artilleriregementet till Karlskoga, att chefen för armén ansåge sig böra förorda detta alternativ framför en förläggning till Kristinehamn, dock endast under förutsättning, att följande betingelser uppfylldes, nämligen att

a) det för regementets förläggning i Karlskoga föreslagna området vid sjön Möckeln ställdes till förfogande och utvidgades till 400 hektar;

b) regementet erhöle fri dispositionsrätt till sjöstranden samt badplatsen å ett område av omkring 300 meters längd av stranden;

c) omläggning av allmänna vägen Degerfors—Karlskoga icke genomfördes på sådant sätt, att regementets förläggningsområde genomskures;

d) bostadsfrågan ordnades till tidpunkten för regementets inflyttning i det nya etablissementet; samt

e) garanti erhöles för att Karlskoga till nämnda tidpunkt erhöle ett fullständigt högre allmänt läroverk.

Inspektören för artilleriet hade däremot förordat förläggning av det föreslagna kärartilleriregementet till Kristinehamn. Såsom skäl därför hade inspektören bland annat anfört följande:

Det förmånligaste av de föreslagna undersökta områdena vid Karlskoga omfattade blott omkring fyra kvadratkilometer och möjligheterna att utan avsevärda kostnader utvidga detsamma vore ringa. Detta innebure att den grundläggande utbildningen till väsentlig del måste förläggas till det omkring 10 kilometer därifrån föreslagna nya artilleriskjutfältet. Olägenheten därav syntes artilleriinspektören större än den olägenhet, som en förläggning till Kristinehamn med ett avstånd av omkring 30 kilometer till skjutfältet innebure. I det senare fallet torde nämligen på grund av det föreslagna övningsområdets storlek ett förläggande av utbildningen till skjutfältet bliva erforderligt blott i samband med skarpskjutningar och mera omfattande tillämpningsövningar. Med hänsyn härtill och det förhållandet, att de av chefen för armén uppställda betingelserna för att Karlskoga skulle givas företräde enligt inspektörens för artilleriet förmenande i väsentliga delar icke vore uppfyllda, ville inspektören förorda förläggning av regementet till Kristinehamn.

Såsom sammanfattning av den verkställda jämförande undersökningen har *fortifikationsstyrelsen* för egen del anfört följande:

Beträffande villkoren för erhållande av lämplig förläggningsplats och övningsterräng för det föreslagna regementet finnes vid Örebro och Kristinehamn lämpliga och tillräckliga sådana, vilka respektive städer förklarat sig beredda att utan vederlag tillhandahålla kronan.

Området vid Kristinehamn hade en sammanlagd areal av omkring 10 kvadratkilometer. Av denna mark vore 3.9 kvadratkilometer i stadens ägo, 1.7 kvadratkilometer i enskild ägo och 4.5 kvadratkilometer utgjordes av kronopark. Den staden tillhöriga marken överlättes till kronan med full äganderätt utan ersättning. Vad anginge den i enskild ägo befintliga marken, vilken hade ett sammanlagt taxeringsvärde av omkring 43,700 kronor, hade staden erbjudit sig att utan vederlag tillhandahålla kronan densamma, därest den av staden kunde genom frivilliga överenskommelser förvärvas till rimligt pris, eller i annat fall ersätta kronan dess kostnader för markens förvärvande genom expropriation.

Beträffande eventuell förläggning till trakten av Karlskoga hade rekognoscerats ett område beläget vid Storängen väster om sjön Möckeln. Detta område innehölle i areal blott omkring 2 kvadratkilometer men torde, enligt vad som utretts, möjligtvis kunna utvidgas i sydvästlig riktning till en sammanlagd areal av 4 kvadratkilometer, vilken areal enligt av chefen för armén i ovannämnda promemoria uppställt villkor vore oundgängligen erforderlig. Hela ifrågasvarande markområde vore i enskild ägo och torde hava ett beräknat taxeringsvärde av omkring 240,000 kronor. Vid expropriation av detsamma syntes priset böra beräknas till 800,000 kronor. Av detta belopp hade Karlskoga stad utfäst sig att såsom bidrag erlägga 400,000 kronor. Karlskoga stad hade även ifrågasatt vissa andra områden såsom lämpliga för förläggningsplats, av vilka områden emellertid ännu icke rekognoscering hunnit företagas. Det ena av dessa områden, beläget å fastigheterna Karlberg och Kilsta, vore delvis i stadens ägo, men skulle förvärf av den övriga i enskild ägo varande marken, oaktat ett av staden utlovat bidrag å 100,000

kronor, medföra kostnader för kronan. Det andra av staden ifrågasatta området vore beläget å kronan tillhörig mark vid Valåsens gård öster om sjön Möckeln.

Beträffande byggnadskostnaden hade, såsom ovan nämnts, vid inom fortifikationsstyrelsen företagen undersökning de tre rekognoscerade förläggingsområdena visat sig vara i stort sett jämbördiga. Likaledes hade samtliga tre städer vid förfrågan förklarat sig beredda att ombesörja och bekosta fram dragande av ledningar för elektrisk kraft, vatten och avlopp till av kronan anvisad plats vid respektive områdets gräns samt att tillhandahålla kronan elektrisk ström och vatten till den lägsta taxa, som gällde inom respektive stad för förbrukare av samma storleksordning och för motsvarande ändamål.

Vad anginge tillgången till strand samt badmöjligheter för det föreslagna regementets personal vore förhållandena vid Örebro tämligen tillfredsställande. Kristinehamn hade i samband med erbjudandet om tillhandahållande av mark under hand utfäst sig att för enbart det militära behovet utan ersättning överlåta en omedelbart med markområdet sammanhängande, erforderlig strandremsa vid Vänern, vilken remsas storlek och läge senare finge bestämmas av vederbörande militära myndigheter. I Karlskoga funnes möjlighet till bad i sjön Möckeln. Därest förläggningen skedde till det nu rekognoscerade området omedelbart väster om sjön, hade staden dock förklarat, att stranden icke finge inhägnas utan skulle vara tillgänglig för allmänheten. Därvid vore att observera, att chefen för armén uppställt krav på fri dispositionsrätt till stranden såsom en betingelse för sitt förord åt Karlskoga.

Samtliga tre städer hade förbundit sig garantera, att vid tiden för regementets uppsättande erforderligt antal hyreslägenheter av viss angiven beskaffenhet funnes att tillgå för regementets personal. Enligt vad som varit synligt i pressen, torde emellertid för närvarande svår bostadsbrist vara rådande i Karlskoga, varför det för staden möjligtvis kunde bliva svårt att vid den ifrågavarande tidpunkten tillhandahålla lägenheterna.

Beträffande skolförhållandena syntes dessa vara bäst i Örebro. Kristinehamn hade emellertid ett högre allmänt läroverk samt en praktisk skola. I Karlskoga saknades läroverk och skolöverstyrelsen torde anse det osäkert huruvida och när staden kunde erhålla sådant läroverk.

Den kommunala utdebiteringen inom städerna vore relativt jämbördig. Debiteringen vore enligt av respektive städer lämnade uppgifter per skatte-krona i Örebro 9.52 kronor, i Kristinehamn 10.90 kronor och i Karlskoga 8.90 kronor. I den allmänna fördelningen av orterna i riket å de i civila och militära avlöningsreglementena upptagna Ortsgrupperna hade ifrågavarande städer angivits tillhöra följande grupper: Örebro egentliga stad med förstadsområde och järnvägsverkstäder F, Örebro landsbygdsområde C, Karlskoga kommun C och municipalsamhälle D samt Kristinehamns egentliga stad F och ytterområden C.

Med hänsyn sålunda dels till att kronans kostnader för förvärvande av det rekognoscerade området vid Karlskoga torde komma att uppgå till omkring 400,000 kronor, medan de föreslagna områdena vid Örebro och Kristinehamn komme att stå till kronans förfogande kostnadsfritt, dels till att de av chefen för armén uppställda betingelserna för gifvande av förord åt Karlskoga framför Kristinehamn till huvudsaklig del icke kunde anses vara uppfyllda, dels ock till övriga i ärendet framkomna omständigheter, syntes en eventuell förläggning av regementet till Karlskoga vara minst fördelaktig av de ifrågasatta alternativen. De militära myndigheterna hade förklarat sig

anse Örebroalternativet ur övningssynpunkt vara underlägset de andra alternativen.

Efter övervägande av vad i ärendet förekommit ansåge fortifikationsstyrelsen sig av de tre alternativen böra förorda regementets förläggning till Kristinehamn.

Styrelsen har i sin skrivelse dock framhållit, att förutnämnda av kommitterade inom Karlskoga stads drätselkammare under ärendets handläggning inom styrelsen väckta förslag om förläggning av det nya kårartilleriregementet till Valåsen vid Karlskoga öster om sjön Möckeln icke vid skrivelsens avlåtande kunnat undersökas.

Sedermera har fortifikationsstyrelsen i skrivelse den 4 maj 1942 meddelat, att vid en inom styrelsen och artilleriinspektionen företagen rekognoscering av sistnämnda område framgått, att området ur byggnadssynpunkt vore mindre lämpligt och ur övningssynpunkt icke kunde anses godtagbart, varför detta alternativ icke syntes böra ifrågakomma.

I anslutning härtill har fortifikationsstyrelsen vidare anfört följande:

Chefen för armén hade i en den 4 maj 1942 till styrelsen inkommen skrivelse upplyst, att vid nyssnämnda rekognoscering även framkommit vissa nya omständigheter beträffande det tidigare föreslagna området vid Storängen väster om sjön Möckeln. Sålunda skulle Karlskoga stad numera vara villig att som badplats åt regementet upplåta en 300 meter bred strandremsa, och hade staden därjämte förklarat sig beredd till vissa jämkningar i fråga om sträckningen av den planerade nya länshuvudvägen till Degerfors. Vidare hade vid undersökningen framkommit vissa möjligheter att ytterligare utvidga det föreslagna området vid Storängen i sydvästlig riktning, så att området kunde få en sammanlagd areal av 6 kvadratkilometer. I skrivelsen hade chefen för armén slutligen förklarat sig anse, att frågan om regementets förläggning icke syntes kunna avgöras utan att beslut samtidigt fattades om anordnande av det föreslagna artilleriskjutfältet.

För egen del har fortifikationsstyrelsen med anledning av vad sålunda förekommit anfört följande:

Vad anginge den till badplats erforderliga strandremsan, som Karlskoga stad numera syntes vara villig att upplåta, hade staden emellertid förklarat, att en längs Möckelns västra strand bland annat genom ifrågavarande strandremsa gående planerad promenad- och cykelväg icke finge spärras genom regementets område. Detta förbehåll syntes i realiteten komma att innebära, att strandremsan komme att bli upplåten till allmänt begagnande. — Beträffande den föreslagna utvidgningen av området vid Storängen syntes vidare, enligt vad som under hand upplysts av stadsplanearkitekten i Karlskoga, vilken närvarit vid rekognosceringen, blott något över 4 kvadratkilometer av hela områdets sammanlagda areal vara beläget inom Karlskoga kommun och återstoden inom Degerfors kommun. Hela detta område vore i enskild ägo och torde hava ett beräknat taxeringsvärde av sammanlagt omkring 480,000 kronor. Vid expropriation av detsamma torde priset böra beräknas till 1,500,000 kronor, av vilket belopp Karlskoga stad såsom tidigare påpekats utfäst sig att såsom bidrag erlagga 400,000 kronor. Kronans kostnader för förvärv av hela detta område torde således komma att uppgå till omkring 1,100,000 kronor.

Efter överbägande av vad sálunda förekommit ansåge sig fortifikationsstyrelsen fortfarande av de ifrågasatta alternativen böra förorda regementets förläggande till Kristinehamn.

3. Skjutfáltsfrågan.

Vidkommande slutligen frågan om upplåtande till skjutfält av det av de kommitterade inom Karlskoga stads drätselkammare ifrågasatta området hava tygdepartementet och fortifikationsstyrelsen framhållit, att samråd i denna del ägt rum med chefen för armén, på vars order inom artilleriinspektionen verkstälts undersökning av berörda område.

Av den i anledning härav inom *artilleriinspektionen* upprättade rapporten inhämtas bland annat följande:

Förslaget innebure, att söder om Bofors skjutfält ett område toges i anspråk, vilket omfattade delar av Villingsbergs, Garphyttans och Tysslinge kronoparker samt dessutom nordost därom ytterligare ett område, som nu befunne sig i enskild ägo. — Det föreslagna området karakteriserades av omväxlande taktiska och skjuttekniska möjligheter, goda av kronan upprättade vägförbindelser samt bestode till väsentlig del av myr- och sjöterräng av jämförelsevis ringa värde ur ekonomisk synpunkt. Området syntes lämpligt såsom arméskjutfält, i all synnerhet — med hänsyn till den rika förekomsten av sjöar och myrmarker — under vinterförhållanden. Terrängen kunde karakteriseras såsom medelsvår. Mycket stora skottvidder kunde erhållas från batteriplatser söder om Villingsberg samt på Karlsdals kronopark. Efter samråd med aktiebolaget Bofors syntes vissa ömsesidiga fördelar kunna vinnas därigenom, att bolagets skjutfält gränsade intill det föreslagna skjutfältet.

Inspektören för artilleriet har i utlåtande över rapporten till chefen för armén uttalat, att området syntes lämpligt samt att med hänsyn till de stora fördelar, som vore förknippade med detta skjutfält, det syntes kunna ifrågasättas, huruvida icke artilleriets skjutskola framdeles borde förflyttas från Skillingaryd till trakten av Karlskoga.

Domänstyrelsen, som i ärendet avgivit yttrande till fortifikationsstyrelsen, har därvid anfört följande:

Det föreliggande förslaget innebure, att skjutfältet skulle komma att beröra kronoparken Villingsberg till en areal, som av jägmästaren angivits till omkring 7,400 hektar, varav 4,800 hektar skogsmark, 300 hektar inägor samt i övrigt impediment, såsom mossar, berg och vatten m. m. Enligt en i domänstyrelsen utförd överslagsberäkning berördes kronoparken Garphyttan till en areal av omkring 2,700 hektar, varav omkring 200 hektar vatten, och kronoparken Tysslinge till omkring 400 hektar, varav omkring 70 hektar vatten. Av kronoparkerna skulle således för ändamålet komma att tagas i anspråk sammanlagt omkring 10,500 hektar.

Av det område, som för ändamålet erfordrades av kronoparken Villingsberg, omfattade målområdet omkring 4,600 hektar och övrig del 2,800 hektar. Inom hela skjutfältområdet å nämnda kronopark vore belägna 38 arrendelägenheter, varav 16 inom målområdet. — Inom skjutfältområdet å kronoparken Garphyttan syntes vara belägna 9 arrendelägenheter, varemot å kronoparken Tysslinge ingen arrendelägenhet fölle inom skjutfältet.

För domänverkets del komme anläggning av ett skjutfält i nu planerad omfattning att medföra betydande olägenheter. Avverkningsarbeten försvårades och utkörning av virket torde — med hänsyn till att skjutningarna vore avsedda att börja redan under februari månad — delvis få utföras på barmark. För de skogsarbeten — såsom virkesutsyning, skogsodling, dikning och vägarbeten m. m. — vilka plägade utföras under vår och sommar, beräknades skjutningarna välla svårigheter.

Träden inom målområdet torde bliva skadade och bemängda med sprängstycken från granater, varigenom virkets värde nedsattes, ej blott beträffande enstaka träd utan även i allmänhet genom skada uppkommande å sågar, hyvlar och snickerimaskiner genom järnföremål i virket, som på denna grund för köpare bleve mindre begärligt.

Genom skjutningarna riskerades skador å byggnader och andra anläggningar, såsom vägar och broar m. m. Bortflyttning av inom området bosatta personer medförde stora kostnader, då ersättningsanspråk kunde resas av arrendatorer för tidigare upphörande av kontrakten. En betydande ekonomisk nackdel vore även, att de inom området belägna arrendegårdarna med därå befintliga byggnader, representerande ett avsevärt kapital, ej vidare kunde i nämnvärd omfattning utnyttjas.

Ehuru den begränsade remisstiden ej medgivit en mera ingående utredning av frågan, varvid kunnat framkomma även andra synpunkter än de nu anförda, finge domänstyrelsen redan nu uttala, att — därest det ur militär synpunkt ansåges oundgängligen nödvändigt, att det ifrågasatta området för ändamålet disponerades — styrelsen ej ansåge sig kunna motsätta sig detta. Styrelsen förutsatte dock därvid, att domänverket ej drabbades av kostnader, som uppkomme på grund av den militära anläggningen, att skador som föranleddes av anläggningen ersattes av medel anslagna till försvarsändamål samt att domänverkets personal och arbetare skulle i verkets ärenden äga tillträde till området under tid då skjutningar ej påginge.

Fortifikationsstyrelsen har beträffande skjutfältsfrågan för egen del anført, att någon mera ingående utredning av förslaget ekonomiska innebörd icke kunnat medhinnas. Styrelsen ville emellertid ifrågasätta, om icke åt domänstyrelsen borde lämnas uppdrag att verkställa närmare utredning i sådant avseende.

*Departements-
chefen.*

I propositionen 1942: 210 lämnades frågan om förläggningssort för det av mig tillstyrkta nya kårartilleriregementet öppen i avvaktan på närmare utredning i ärendet. Denna utredning har nu verkställts av arméförvaltningens tygdepartement och fortifikationsstyrelse, som samrätt med vederbörande militära myndigheter, domänstyrelsen och de intresserade städernas representanter.

Diskussionen kring kårartilleriregementets förläggning har kommit att röra sig om tre platser, nämligen Örebro, Kristinehamn och Karlskoga. I samband med Karlskoga-alternativet har fråga uppkommit om ordnande av ett arméskjutfält i stadens närhet.

Utredningen i ärendet ger vid handen, att Örebro, som i vissa hänseenden äger företräde framför Karlskoga och Kristinehamn, av militära skäl — främst de mindre goda övningsmöjligheterna — ansetts böra få stå tillbaka för de

båda andra städerna. Karlskoga har förordats av chefen för armén med hänsyn till de fördelar regementets förläggning dit skulle erbjuda, därest det ifrågasatta arméskjutfältet komme till stånd. Arméchefens förord har dock som av den förut lämnade redogörelsen framgår givits under villkor, att vissa angivna betingelser uppfylldes. Kristinehamn slutligen har förordats dels av inspektören för artilleriet ur militära synpunkter och dels av tygdepartementet och fortifikationsstyrelsen, vilka haft att underkasta spörsmålet en allsidig prövning.

För egen del har jag på de av artilleriinspektören, tygdepartementet och fortifikationsstyrelsen anförda skälen kommit till den uppfattningen, att regementet icke bör förläggas till Örebro samt att Kristinehamn är att föredraga framför Karlskoga med hänsyn bland annat till det för en regementsförläggning väl lämpade område, som utan kostnad erbjudits statsverket av stadens representanter. Härtill kommer att Kristinehamn även i andra hänseenden — vad beträffar bostads- och skolförhållanden m. m. — är bättre rustat än Karlskoga. Visserligen kan den under ärendets handläggning väckta frågan om anordnande av ett skjutfält i närheten av Karlskoga synas giva denna stad företräde framför Kristinehamn ur de synpunkter, som här komma i fråga. Såsom inspektören för artilleriet framhållit måste emellertid de fördelar, Karlskoga-alternativet under angivna förutsättningar kan erbjuda, vägas mot den omständigheten, att det för förläggningen av regementet därstädes ifrågasatta området ej erbjuder gynnsamma betingelser för bedrivande av mera omfattande övningar. Sådana övningar måste — därest Karlskoga väljes såsom regementets förläggningsplats — bedrivas på det ifrågasatta skjutfältet, omkring 10 kilometer från regementets område. Däremot medger det för förläggningen i Kristinehamn förordade området även ganska omfattande övningar, varför förflyttning till skjutfältet — beläget omkring 30 kilometer från Kristinehamn — behöver ske endast vid skarpskjutningar och vissa tillämpningsövningar. En utvidgning av området invid Karlskoga synes visserligen möjlig att ernå men medför för statsverket betydande kostnader.

Av det anförda framgår, att en förläggning av regementet till Kristinehamn synes vara att föredraga, även om ett artilleriskjutfält anordnas invid Karlskoga. Skjutfältsfrågan, vilken icke behöver i detta sammanhang upptagas till avgörande, befinner sig för närvarande under utredning, varvid jämväl vissa andra möjligheter till frågans lösning undersökas.

Jag förordar således, att det nya kårartilleriregementet förläggas till Kristinehamn å det område, som av tygdepartementet och fortifikationsstyrelsen angivits. Åt fortifikationsstyrelsen torde böra uppdragas att, med beaktande av vad i det föregående anförts och i anslutning till de av representanter för Kristinehamns stad gjorda utfästelserna, vidtagna erforderliga åtgärder för möjliggörande av regementets förläggning till staden. Såsom av det sagda framgår erfordras härför icke särskild medelsanvisning utöver det belopp, som enligt det föregående redan äskats för budgetåret 1942/43.

I enlighet med chefens för armén förslag synes det nya regementet böra benämnas Bergslagens artilleriregemente.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att besluta, att det i propositionen nr 210 angående den fortsatta utbyggnaden och organisationen av landets försvarskrafter förordade nya kårartilleriregementet skall förläggas till Kristinehamn.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Sigurd Lind.
